

Sirobokova Larisza
Budapest

Konceptuális szerkezetek oroszországi fiatalok tudatában

Bevezetés

Nyelvhasználatunk sokat elárul a hallgatónak vagy az olvasónak származási helyünről, társadalmi háttérünről, iskolázottságunkról, foglalkozásunkról, korunkról, nemünről és egyéniségünről. Ebből következik, hogy a nyelv egyik fontos funkciója az egyéni identitás kifejezése: annak jelzése, hogy kik vagyunk, és hová tartozunk.

A nyelvtudományban ígéretes lendülettel szaporodnak manapság az eredményes, új kutatások. Ennek egyik területe a kognitív nyelvészet, mely a kognitív tudomány részdiszciplínája. Ennek

- a) *tárgya* a nyelvtudás mint a kogníció része,
- b) *módszere* a nyelvészet empirikus eszköztára,
- c) *célja* az elme lényegére vonatkozó klasszikus filozófiai kérdések újrafogalmazása (Kertész 2000: 212, 213).

A kognitív nyelvészet olyan nyelvelméleti irányzat, amely a nyelvet emberi tudásként írja le. A kognitív nyelvészet szerint a nyelv legfontosabb összetevője a jelentés, legfontosabb funkciója a jelentés közvetítése, ezért a nyelvet is e szempont szerint kell leírni. Eszerint a jelentések és jelentésszerkezetek nem feltétlenül univerzálisak, hanem nyelvenként nagymértékben eltérhetnek. A nyelvi formák által kifejezett jelentések összefüggésben vannak az emberi tudás szerkezetével, tehát a nyelvben kifejezett „tartalom” felépítése összefüggésben áll az elmében tárolt ismeretek jellegével. A kognitív nyelvészet szerint a szintaxis nem autonóm, azaz nem független és formális szintje a nyelvnek, mert a nyelvten szimbolikus természetű: funkciója a jelentéstani tartalom strukturálása és szimbolizációja.

A beszédben, írásban megjelenő nyelvi szerkezet a világban tapasztalt dolgokat, eseményeket képezi le, reprezentálja. A Langacker-féle kognitív nyelvten nem a nyelvtani szerkezet formális leírására helyezi a hangsúlyt, hanem a szerkezet jelentésének a leírására, jelentés és megismerés viszonyára. A jelentés pedig *konceptuális* jellegű (Tolcsvai é. n.: 5, 29, 30).

A latin eredetű *conceptus* szót magyarra „fogalom, képzet” szavakkal fordították, bár az utóbbi időben a nyelvészek különbséget tesznek közöttük: megkülönböztetik a *conceptus* és a *fogalom* terminusokat mint nem egy jelentésűeket. Banczerowski Janusz a *conceptus* magyar megfelelőjeként a *kultúrafogalom* szót használja (Banczerowski 2000: 204). A továbbiakban mi is ezt követjük.

A *conceptus*, azaz a *kultúrafogalom* egy mentális nemzeti specifikus képzet, amelynek körébe nem tartozik bele minden fogalom, hanem csak azok, amelyek nélkül nehéz lenne bemutatni egy adott kultúrát (gondoljunk az oroszoknak az „*авось* („csak, tán, taláomra, vaktában”) -szerű viselkedésére, vagy a németek *rend*-szeretetére). Kultúrafogalomná csak azok a szavak válnak, amelyek aktualitást és értékeket mutatnak egy adott kultúrában, a leggyakrabban szerepelnek például a közmondásokban, szólásokban. Ezek a szavak a kultúra és az adott nép kulturális emlékezetének a hordozói.

A kultúrafogalmak természete

A 20. század végén a nyelvészek megállapították, hogy a nyelv hordozója egyben bizonyos kultúrafogalmak hordozója is. Így a kultúrafogalmak mentális jellegűek, ami azt is jelenti, hogy a kultúrafogalmak tartalmához csak az a nyelvész férhet hozzá, aki beletartozik az illető kultúrába vagy beszéli a nyelvet. Az orosz nyelv például bővelkedik szólásokban és közmondásokban. Ezek az állandósult szókapcsolatok, más terminussal frazeológiai kapcsolatok a nyelv elválaszthatatlan részei, alkalmazásuk színesebbé, változatosabbá teszi a nyelvhasználatot. Sem az írott, sem a beszélt orosz nyelvet nem tudjuk megérteni, ha nem ismerjük a leggyakoribb orosz szólásokat, közmondásokat. Bizonyos esetekben lehetetlen a frazeológiai kapcsolatokat szó szerint lefordítani, mert az már az érthetőség rovására menne. Ha egy frazeológiai kapcsolatot szó szerint

fordítunk egy másik nyelvre, azonnal elveszti idiomatikusságát, sőt olykor furcsán, nevetségesen hangzik, hiszen minél idiomatikusabb egy szókapcsolat, annál távolabb van az egész jelentése az egyes elemek jelentésétől.

Az orosz kognitív nyelvészek jelenleg háromféle módon közelítik meg a kultúrafogalom értelmezését.

Az első megközelítést Ju. Sztjepanov képviseli: ő ebben a kérdésben nagy figyelmet szentel a kulturális szemléletnek. Az egész kultúrát a kultúrafogalmak összegeként értelmezi. Szerinte az ember mentális világában a kultúrafogalom a kultúra fő sejtje, és a nyelv szerepe emellett mellékes: a nyelv csak segédeszköz, a kultúrafogalmak összegének csak az alakját adja (Sztjepanov 1997: 23)

A kultúrafogalom értelmezésében a második megközelítést N. D. Arutjunova és iskolája képviseli. Az ő megvilágításukban a kultúrafogalom a kognitív szemantika egysége.

A harmadik értelmezés követői D. Sz. Lihacsov és Je. Sz. Kubrjakov. Szerintük a kultúrafogalom nem közvetlenül a szó jelentéséből jön létre, hanem a szó jelentésének és az ember személyes és kollektív tapasztalatainak összeütközéséből következik, azaz a kultúrafogalom közvetítő a szó és a valóság között (Maszlova 2005: 32).

A fentiekből következik a kultúrafogalom sokfélesége: racionális és érzelmi, absztrakt és konkrét, valamint az egész népet érintő és egyedi-személyes vonalakat is ki lehet emelni belőle.

Az utóbbi időben az orosz nyelvészek a következő kérdést vetették fel: hány kultúrafogalomról lehet beszélni egy kultúrán belül?

A. Vezsbickaja szerint az orosz kultúrában csak három alapvető kultúrafogalomról beszélhetünk: *судьба* – sors, *тоска* – vágy, *воля* – akarat. Ju. Sztjepanov szerint viszont a kultúrafogalmak száma 40–50 körül mozog. Ide tartoznak többek között: *вечность* – örökkévalóság, *закон* – törvény, *любовь* – szerelem, *вера* – hit stb. Mások szerint ugyanez a szám a százat is elérheti (Maszlova 2005: 37). Így például a nemzeti hősök is a kultúrafogalmak részei. Az orosz irodalomból sok olyan példát hozhatunk, melyek az egész világban híresek, a Dosztojevszkij regényeiben szereplő hősöktől kezdve a vasorrú bábáig. A magyar kultúrában ilyen nemzetközi ismertséggel rendelkező hős például Mátyás király. Ezek a hősök sajátos módon kötik össze a népet a nemzettel.

Az ember tudatában a kognitív kultúrafogalom a következőképpen alakul:

A világ felfogása

1. az érzékszerveken keresztül,
2. az ember tárgyi tevékenységén keresztül,
3. gondolati műveletek segítségével, az ember tudatában meglévő kultúra-fogalmakkal,
4. az emberek közötti szóbeli kommunikáción keresztül,
5. nyelvi jelek, egységek, kifejezések tudatos felfogásán keresztül.

A kultúrafogalom leírásának módszerei

A kognitív nyelvészeti kutatásokban nagyon aktuálisak a módszerrel kapcsolatos kérdések. Úgy is lehet fogalmazni, hogy a módszertan kérdése a kultúrafogalom tartalmának és valóságának a kérdése is egyben.

A kognitív nyelvészet módszertana kísérletet tesz arra, hogy egyesítse a különböző tudományok adatait. Ezeket az adatokat összhangba hozza, és a szemantikai folytonosság értelmét keresi. Új módszerként lehet értelmezni a Lakoff és Johnson által bevezetett metaforikus elemzést, melyet 1980-as munkájukban mutattak be. Ezzel létrehozták a kognitív nyelvészet metaforával foglalkozó ágát. A többi módszer a pszicholingvisztikából és a neurolingvisztikából származik.

A kognitív nyelvészeti módszerek között fontos szerepet játszik az asszociáció mezőinek kutatása is, különösen a kultúrafogalmak kutatásában.

Az agyban lejátszódó logikai-pszichikai folyamatok egyik legjellegzetesebb mozzanata a képzettársítás (asszociáció), amely gyakran több-kevesebb elvonatkoztatással, a konkrétól az elvont felé való elmozdítással (absztrakcióval) is együtt jár. Az ember érzékszervi észleléssel, képi gondolkodással összefüggést talál a valóság bizonyos jelenségei között, és ezeket tudatában össze is kapcsolja. A gondolati kapcsolatteremtéseknek, társításoknak többnyire van ugyan közelebbi vagy távolabbi valóságalapjuk, azaz az egybevetett jelenségek valamilyen tulajdonságuk, tartalmuk alapján összehozhatók, az észlelés és egybekapcsolás folyamatában azonban mégis az ember képzeletvilágának

van döntő szerepe, amelynek igen tág a mozgáster. Az asszociációk ezért logikailag meglehetősen kiszámíthatatlanok, lényegében függetlenek az időtől, és a tértől, variációs lehetőségeik szinte kimeríthetetlenek. Mivel a képzettársítások általában nem szoros logikai összefüggéseken alapulnak, és a külső világ összekapcsolható jelenségeinek nem is föltétlenül a legfontosabb közös vonásait ragadják meg, a gondolkodásban lejátszódó folyamatok részletei rejtve is maradhatnak, illetőleg csak a képzettársítás általános momentumában jelölhetők meg (Benkő 1998: 137–138).

Vitathatatlan az a tény is, hogy mivel a kultúrafogalmak rendszere igen bonyolult, maga a kultúrafogalom kutatásának módszertana is különböző módszerek halmaza. A kutatási módszerek, eljárások felhasználása minden esetben más, és attól függ, hogy milyen célokat, feladatokat követ a kutató.

A konceptuális szerkezetek az orosz kultúrában

Minden kultúrában a világmodell az egyetemes kultúrafogalmak és az egyes kultúrák állandó tényezőinek összegéből épül fel. Az egyetemes kultúrafogalmak mellett minden népnek vannak sajátos, csak rá jellemző kultúrafogalmak, amelyek révén létrejön a nemzeti világnézet és a világ értékelésének alapja. A nyelv eleve bizonyos világképet ad a hordozójának. Egy orosz költő így fogalmazott: „*Orosz dolgokról nem lehet más nyelven gondolkozni*”.

A nyelv tükrözi azt, ami az ember tudatában van, a tudat pedig a minket körülvevő kultúra hatása alatt alakul. Így jönnek létre például a jellegzetes orosz nemzeti kultúrafogalmak: *подвиг* – hőstett (Н. Перих), *воля* – akarat, szabadság, *удаль* – merészség, vakmerőség, *тоска* – vágy (Д.С. Лихачёв), *душа* – lélek, *дом* – ház, *поле* – mező, *даль* – távolság, *авось* – csak, tán, találmra, vaktában (А. Д. Шмелёв), *зимняя ночь* – téli éjszaka, *туманное утро* – ködös reggel, *новые русские* – új(gazdag) oroszok stb. (Maslova 2005: 44).

Ezeket a kultúrafogalmakat a következő csoportokra lehet osztani:

- *A világ* – tér, idő, szám, haza: *зимняя ночь* – téli éjszaka, *туманное утро* – ködös reggel
- *Az őserő és természet* – tűz, víz, fa, virág

- *A képek az emberről – новые русские – új(gazdag) oroszok, юродивый*
– zseni, szent őrült
- *Az erkölccsel kapcsolatos konceptuális szerkezetek – igazság, bűn*
- *A társadalmi fogalmak és kapcsolatok – szabadság, barátság, háború*
- *Az emocionális fogalmak – boldogság, öröm*
- *Címertan*
- *Szagrális tárgyak*
- *Tudomány*
- *Művészet stb.*

Emellett azt is hangsúlyozni kell, hogy a kultúrafogalom a többi ismerethez hasonlóan változékony, hullámzó, néha érzékelhetetlen is.

Jelen tanulmányban az Oroszországban született finnugor nyelveken beszélő diákok asszociatív képét fogjuk nyomon követni.

Anyag és módszer

A kísérletben összesen húsz hallgató vett részt, mindegyikük az ELTE különféle karain tanul magyar nyelven. Magyarországra csereprogram révén jutottak. A magyar nyelvtudásuk különböző, mivel közülük néhányan már öt éve, néhányan csak második, harmadik éve tanulják a nyelvet, de minden diák részt vett magyar nyelvi előkészítőn.

A résztvevők között tíz orosz anyanyelvű monolingvális diák (a magyar nyelv ebben a kísérletben mellékes szerepet játszik, ezért a magyar nyelvtudásukat nem tartjuk a kétnyelvűséghez tartozó nyelvnek), a többi tíz hallgató két nyelven beszél anyanyelvi szinten, azaz egy finnugor nyelven és oroszul.

Az általam tervezett és végzett kísérletek során elsősorban azt vizsgáltam, hogy az Oroszországban született és felnőtt finnugor hallgatók tudatában az orosz vagy finnugor kultúra nyelve, jelentései, asszociációi kapnak döntő szerepet.

A vizsgált jelenségekkel kapcsolatban a következő előzetes hipotéziseim voltak:

1. A jelentések és jelentésszerkezetek nem feltétlenül univerzálisak, hanem nagymértékben nyelvspecifikusak.

2. Az orosz és finnugor nyelven beszélő kísérleti személyek konceptuális rendszere eltér egymástól.

A vizsgálatok elsődleges célja az volt, hogy képet adjanak az Oroszországban született és felnőtt finnugor népekről a kultúrafogalmak aktiválása terén, mivel „a kognitív nyelvten a beszélő kognitív aktivitását tekinti középpontnak” (Tolcsvai é. n.: 26). Azt is célul tűztem ki, hogy megmutathassam, a finnugor népeknek van saját kultúrájuk, vannak saját nyelvi struktúráik, és ezek fontosabb szerepet kapnak a tudatukban.

A világ – tér, idő, szám, haza kultúrafogalmak

Majdnem minden nép kultúrájában a legfontosabb szerepet az idő, a tér és a szám kultúrafogalmak kapják. Ezek ugyanakkor a filozófia, a szociológia, a fizika és egyéb humán- és természettudományoknak is alapvető kategóriái.

Kísérletünkben a számjegy került érdeklődésünk középpontjába. Már Püthagorász is leírta, hogy a világon a szám a legbölcsebb létező.

A számjegyek sajátos kódok, amelyek segítségével leírható a világ: a zene, a költészet és a művészet is számokból áll.

Az *egyes* számjegy – az eredeti teljesség, az egység szimbóluma. Az orosz kultúrában léteznek olyan közmondások, mint: „Один на поле не воин” (egy katona a harcmezőn nem katona) – magyarul: egy fecske nem csinál nyarat, „Один как перст” (egyedül mint az ujjam). Így a magányosság, a gyengeség fogalmai is az egyhez kötődnek:

Az orosz hallgatók	A finnugor nyelven beszélő hallgatók		
	udmurtok	Marik (cseremiszek)	Komik (zürjének)
<i>egység, épség, valaminek az eredeti mivolta, vezérség</i>	<i>április 1., légy</i>	<i>január 1., egoizmus</i>	<i>arany</i>

Kettő – a kétszínűség szimbóluma, ami az orosz világképben negatív jelentéssel jár: így az orosz „дьявол – диавол” (az ördög) szóban is kettő szó van jelen:

Az orosz hallgatók	A finnugor nyelven beszélő hallgatók		
	udmurtok	Marik (cseremiszek)	Komik (zürjének)
<i>kielégítetlenség, rossz tapasztalat, ördög</i>	<i>hattyú, szerelmes pár, liba</i>	<i>együttlét, örökkévalóság, barátság, testvérem</i>	<i>barátság</i>

Három – az Isten (Szentháromság) szimbóluma:

Az orosz hallgatók	A finnugor nyelven beszélő hallgatók		
	udmurtok	Marik (cseremiszek)	Komik (zürjének)
<i>Святая Троица – Szentháromság (mind a tíz résztvevő)</i>	<i>disznó, hernyó</i>	<i>családom, testvéreim</i>	<i>barátok</i>

Négy – az orosz kultúrában ezt a számot fontos számnak tartják. Az egyetemesség, az egység, a hatalom, az intellektus szimbóluma. Négy őselem létezik: a föld, a levegő, a víz és a tűz:

Az orosz hallgatók	A finnugor nyelven beszélő hallgatók		
	udmurtok	Marik (cseremiszek)	Komik (zürjének)
<i>asztal, négyzet, iskolai osztályzás</i>	<i>szimmetria, kacsa</i>	<i>szabadság, választás, nyitottság</i>	<i>évszakok, stabilitás</i>

Öt – az orosz kultúrában ez a szám régóta benne van a hétköznapi életben az ötágú csillag képében, amely még most is a legfontosabb karácsonyfadísz szilveszterkor:

Az orosz hallgatók	A finnugor nyelven beszélő hallgatók		
	udmurtok	Marik (cseremiszek)	Komik (zürjének)
<i>5 darab rózsza, gyerekek, jeles</i>	<i>virág, jeles, nagyon jó</i>	<i>vizsga, szerencsét hozó szám, május</i>	<i>május</i>

Hat – az oroszok számára ez a szó negatív jelentésű. A hat + kicsinyítő képzős szónak (*уечмьрка*) 'besúgó, spicli' jelentése is van:

Az orosz hallgatók	A finnugor nyelven beszélő hallgatók		
	udmurtok	Marik (cseremiszek)	Komik (zürjének)
<i>A többség semmit sem írt be démon jele 666 – 2 ember</i>	<i>gyermekkor hosszúság félév</i>	<i>gyermekkor</i>	<i>hosszúság</i>

Hét – szent szám, az istenség szimbóluma. Az oroszban sok közmondás ismert, amelyekben szerepel a *семь* – hét szó, az egyik közülük a boldogságot fejezi ki: *быть на седьмом небе* – a hetedik mennyországban van:

Az orosz hallgatók	A finnugor nyelven beszélő hallgatók		
	udmurtok	Marik (cseremiszek)	Komik (zürjének)
<i>szivórvány, hangjegyek, 7</i>	<i>keresztény karácsony, szerencse, boldogság, hajfonat, apa, 77 gyógynövény, 77 ellenség</i>		

<i>évesen mennek a gyerekek az iskolába, szerencsés szám</i>	
--	--

Az őserő és természet – víz, tűz, fa, virág.

Ebben a csoportban a fa-kultúrafogalom volt érdekes számunkra, mivel a fa sok kultúrában különös szerepet kap. A mesékben a fák kívánságot teljesítenek, gyógyítanak. A szláv népek számára minden fa jelképez valamit. Az orosz rejtvényekben az ember és a fa összeolvadnak.

Tölgy(fa) – keménység, szilárdság, lelkierő, a hosszú élet jelképe. Az oroszok csak a nagyon erős és egészséges embert hasonlítják a tölgyfához:

Az orosz hallgatók	A finnugor nyelven beszélő hallgatók		
	udmurtok	Marik (cseremiszek)	Komik (zürjének)
<i>erő, stabilitás, hosszú élet, szigorú öreg nagyapa</i>	<i>mese, bölcsesség, hatalom, szép szál ember</i>	<i>keménység, erő</i>	<i>nem nagyon okos ember</i>

Nincs nagy különbség az orosz és finnugor diákok válaszai között, ami szerintünk azzal függ össze, hogy a finnugor népek kultúráiban a tölgyfa nem kap nagy jelentőséget, ritkán fordul elő a népművészetben, a közmondásokban, az irodalmakban. Arra a kérdésre, hogy *tudjátok-e, minek lehetne a jelképe a tölgyfa a ti kultúrátokban*, a finnugor nyelven beszélők között senki nem válaszolt. Az ő asszociációik csak az orosz tölgyfával kapcsolódnak össze, mivel arra a kérdésre, hogy minek a jelképe a tölgyfa *az orosz kultúrában*, majdnem mindenki (19-en a 20-ból) azt írta, hogy *orosz mondai hős, erő*.

A *nyírfát* különösen kedvelik az oroszok. Az orosz fürdőt (szaunát) nem lehet a nyírfából készített vesszőnyaláb nélkül elképzelni, ami gyógyító hatású. Ez a fa majdnem minden orosz költő verseiben szerepel:

Az orosz hallgatók	A finnugor nyelven beszélő hallgatók		
	udmurtok	Marik (cseremiszek)	Komik (zürjének)
<i>orosz leányka, szépség, falu az Oroszország mélyén</i>	<i>dalok, Oroszország, leányka</i>	<i>nőiesség, szépség, Oroszország</i>	<i>falu, leányka</i>

Mivel ez a fa az Oroszország egész területén nagyon fontos szerepet kap, nincsenek eltérések a válaszok között sem.

Fűzfa – a keleti szlávok között a tavaszt jelképezi. Oroszországban a falvakban ma is tavasszal fűzfaággal ütögetik meg a gyerekeket és a háziállatokat, hogy egészségesek legyenek. A fűzfa sok orosz közmondásban jelen van.

Az orosz hallgatók	A finnugor nyelven beszélő hallgatók		
	udmurtok	Marik (cseremiszek)	Komik (zürjének)
<i>hit, tavasz</i>	<i>az isten, csecsemő, húsvét</i>	<i>húsvét, tavasz</i>	<i>húsvét</i>

Arra a kérdésre, *minek jelképe a fűzfa a ti kultúrátokban*, az egyik finnugor nyelven beszélő sem válaszolt, ami azzal magyarázható, hogy a tölgyfához hasonlóan a fűzfa sem nagyon fordul elő a finnugorok kultúrájában. A fűzfa az orosz kultúra része, és mind a húsz ember számára a *húsvétot* szimbolizálja.

A társadalmi fogalmak és kapcsolatok – szabadság, barátság, háború

Fontosnak tartottuk megvizsgálni a *háború* szót. A kísérletben résztvevők még nagyon fiatalok, a háborúról csak a rádió vagy a tévé révén tudnak. De melyek a jellegzetes jegyei ennek a kultúrafogalomnak, melyek a leggyakoribb jelzők?

Az orosz hallgatók	A finnugor nyelven beszélő hallgatók		
	udmurtok	Marik (cseremiszek)	Komik (zürjének)
<i>könyörtelen – 2</i> <i>fő</i> <i>véres – 5</i> <i>értelmetlen – 2</i> <i>buta – 1</i>	<i>népi – 1</i> <i>polgári (polgárhá- ború) – 1</i> <i>értelmetlen- 1</i> <i>Nagy Honvédő</i> <i>Háború – 2</i> <i>pusztító – 2</i> <i>fekete – 1</i>	<i>igazságtalan – 2</i> <i>hidegháború – 2</i> <i>Nagy Honvédő</i> <i>Háború – 3</i>	<i>értelmetlen – 2</i> <i>hidegháború – 2</i>

Az asszociatív mezőben előfordulnak a következő szavak is: *Németország, Amerika.*

Az oroszok között az egyik legfontosabbnak tartott kultúrafogalom – a második helyen áll – a *ház*. A ház fontos szerepet kap az irodalmi szövegekben, az iskolai tankönyvekben. Az oroszok tudatában a ház tere kitágul egy nagy város (Moszkva) vagy akár Oroszország határáig. Minden Oroszországban élő ember ismeri ezt a kifejezést: *Наш дом – Россия* – A mi házuk: Oroszország.

Az orosz hallgatók	A finnugor nyelven beszélő hallgatók		
	udmurtok	Marik (cseremiszek)	Komik (zürjének)
<i>szeretet</i> <i>barátok</i>	<i>falu</i> <i>anya</i>	<i>Oroszország</i> <i>kert</i>	<i>falu</i> <i>anya</i>

<i>gondoskodás</i> <i>otthonosság</i> <i>kényelem</i>	<i>macska</i> <i>udmurt dalok</i>	<i>anya</i> <i>békesség</i>	
---	--------------------------------------	--------------------------------	--

A táblázatból látszik, hogy a finnugor hallgatók számára a *ház* a szűkebb teret jelenti. Ez azzal magyarázható, hogy a finnugor diákok többsége vidéki, az oroszok pedig városban születtek és laknak.

Következtetések

A kísérleti személyek válaszai alapján nyilvánvaló az eltérés az orosz és a finnugor anyanyelvű diákok között. Az orosz diákoknál olyan asszociációk jöttek létre, amelyek az orosz nyelvészek elméletei alapján várhatóak voltak.

Az eredmények tehát abba az irányba mutatnak, hogy várakozásomnak megfelelően a jelentések és jelentésszerkezetek nem univerzálisak, hanem nagymértékben nyelv- és kultúraspecifikusak.

Irodalom

BANCZEROWSKI Janusz 2000: A halál mint kultúrafogalom a magyar és a lengyel nyelvben. Magyar Nyelvőr 124/2. 204–209.

BENKŐ Loránd 1998. A történeti nyelvtudomány alapjai. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

DUBROVIN, M. I. – KLAUDY, K. 1990. Orosz szólások és közmondások képekben. Tankönyvkiadó, Budapest – Russzkij jazik, Moszkva.

KERTÉSZ András 2000: A kognitív nyelvészet szkeptikus dilemmája. Magyar Nyelvőr 124/2. 209–225.

TOLCSVAI Nagy Gábor é.n.: Bevezetés a kognitív nyelvészetbe (Kézirat).

MASZLOVA V. A. 2005. = Маслова В. А. Когнитивная лингвистика. Минск.

SZTYEPANOV Ju. 1997.= Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования. Moskva.